

CONSIDERAȚII POLITICO-MILITARE PRIVIND INTRAREA ROMÂNIEI ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Lect.univ.dr. Gheorghe Stefan
Universitatea Danubius Galati

During the entire war, Germany's principal enemies, The Great Three, would clearly present their position regarding its political future and territories under the command of the third Reich, being preoccupied with giving them liberty and independence. Romania's participation in the second world war would be caused by political and military isolation, more and more pronounced, circumstances in which the possibility of recuperating the territories lost in the summer of 1940 were obliging the Romanian authorities to take into account the option of an alliance with Germany.

Un paradox al istoriei contemporane, la o analiză mai atentă a secolului XX, îl constituie prin cauze, desfășurare și consecințe, cel de al doilea război mondial. Declanșat inițial de Germania hitleristă la 1 septembrie 1939 în scopul creării și consolidării *spațiului vital* atât de necesar "rasei ariene", va avea încă de la început largi implicații și ecou în întreaga lume, astfel încât presa și opinia publică din occident vor determina în final democrațiile occidentale să intervină pentru a împiedica instalarea în Europa a dominației naziste.

Pe întreg parcursul războiului, principalii adversari ai Germaniei naziste, Cei Trei Mari, își vor afirma clar poziția în ceea ce privește viitorul politic al Germaniei, și mai cu seamă al teritoriilor intrate într-un fel sau altul sub tutela sau controlul Celui de al Treilea Reich, preocupându-se de necesitatea redării libertății și independenței lor. Pentru statele central și est-europene, înlăturarea ocupației militare germane va coincide, în cele mai multe cazuri cu instaurarea controlului sovietic, consecințele imediate fiind comunizarea zonei Europei Centrale și de Sud-Est.

Expansiunea sovietică în Europa și Extremul Orient, va fi subestimată de reprezentanții anglo-americieni la întâlnirile de la nivel înalt avute cu reprezentanții statului sovietic pe întreaga durată a conflagrației, favorizându-se apariția unei adevărate lipse de alternativă disponibilă pentru această zonă la sfârșitul războiului. Atitudinea anglo-americanilor în această privință a fost, așadar, ambiguă, o poziție fermă în această privință, cerută cu insistență de reprezentanții politici ai opoziției din statele recent sovietizate de sovietici, va fi adoptată ceva mai târziu, când intențiile Kremlinului de expansiune și instaurare a *democrațiilor populare* vor amenința direct statele occidentale.¹ Participarea României la cel de al doilea război mondial, va fi determinată de izolarea politică și militară tot mai accentuată, circumstanțe în care singura posibilitate de a recupera teritoriile pierdute în vara anului 1940 obligau autoritățile române de atunci să ia în calcul opțiunea alianței cu Germania.

Rapturile teritoriale² din vara anului 1940 au accentuat declinul politic al regimului personal monarhic instaurat de regele Carol al II-lea, care va fi nevoit în cele din urmă, să apeleze la serviciile generalului Ion Antonescu pentru a scoate țara din impas. Aflat în consens cu majoritatea forțelor politice din țară și beneficiind de sprijinul Germaniei, noul premier îl va sili pe rege să abdice în favoarea fiului său Mihai, instaurând la 6 septembrie 1940 un regim de dictatură militaro-legionară.

Contextul politic extern, caracterizat de expansiunea fără precedent a nazismului pe continent și nu numai, a permis exprimarea adevăratelor interese politice ale mișcării legionare fapt pentru care, la 24 ianuarie 1941, va surveni divorțul brutal dintre legiune și generalul Antonescu care va prelua întreaga putere în stat. În politica internă se vor menține vechile restricții, iar pe plan extern Antonescu va urmări permanent recuperarea teritoriilor românești pierdute în vara anului 1940. Pentru realizarea acestui obiectiv vital al statului român, ținându-se cont de împrejurările politice internaționale, România va deveni aliatul fidel al Germaniei naziste, considerată de șeful statului ca fiind la ora respectivă, singura putere capabilă să susțină interesele românești.

Consecința firească a situației date va fi sincronizarea politicii externe românești cu cea germană, acțiunile practice constând în intrarea României în războiul contra Uniunii Sovietice, la 22 iunie 1941 urmărindu-se eliberarea de sub ocupația sovietică a Basarabiei și a Nordului Bucovinei. Intenția generalului Ion Antonescu de a angaja țara în război contra sovietelor va fi primită cu satisfacție de opinia publică românească, majoritatea liderilor partidelor politice exprimându-și acordul cu acțiunile conducătorului statului. Militar de carieră, generalul Ion Antonescu se va preocupa imediat de rezolvarea problemelor oștirii, agravate pe timpul dictaturii personale a regelui Carol al II-lea. Bucurându-se de o proastă reputație în exterior³, armata română deținea un program

¹ Nicolae Baciu, *Yalta și crucificarea României*, 1996, p 228-229; Allen. M. Winkler, *Trecutul apropiat*, Cley, 1996, passim 36, 46-48, 54; *România în anticamera Conferinței de pace de la Paris* Documente, București, 1996, p460.

² Aurică Simion, *Dictatul de la Viena*, București, 1996, p359-365; I. Constantin, *România, Marile Puteri și problema Basarabiei*, 1995, p62; Constantin Chirișescu, *România în al II-lea război mondial*, București, 1995, vol II, p 250.

³ Paul D. Quilan, *Ciocnirea deasupra României*, Fundația Culturală Română, Iași, 1995, p 59.

încărcat în ceea ce privește parăzile militare, dar beneficia de mult mai puține mijloace financiare, necesare dotării și înzestrării cu echipament comparativ cu alte armate de pe continent. Situația era agravată de faptul că aliații tradiționali erau la data intrării României în război fie învinși, Franța, Yugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, fie reușeau cu greu să facă față agresiunii naziste precum Anglia, aflându-se de multă vreme în imposibilitate de a ajuta cumva autoritățile române.

Creșterea controlului economic, politic și militar german va avea drept scop atingerea propriilor interese ale celui de al Treilea Reich, dar, în ceea ce privește partea română, era de preferat participarea la un război acum de partea germanilor decât alături de ruși, care, oricum, nu erau interesați de susținerea intereselor românești în Transilvania, dimpotrivă, urmărind cu asiduitate ocuparea unor teritorii din România.⁴ Pe deplin conștient de situația politică și militară delicată a României, Hitler nu va considera necesar să-l informeze pe Antonescu în privința planurilor viitoare de ofensivă ale armatei germane. Anterior primei întrevederi dintre cei doi, la Berlin se luase hotărârea sporirii trupelor Misiunii Militare Germane din România, chemată atât de regele Carol, cât și de Antonescu, cu scopul instruirii trupelor române.

Preocupările germane pentru instruirea și dotarea armatei române se vor situa pe ultimul loc, în concepția conducerii Wehrmacht-ului misiunile comandamentelor și ale trupelor germane din România erau:

- apărarea regiunii petrolifere împotriva intențiilor acaparatoare ale unei a treia puteri, precum și împotriva distrugerii;
- instruirea forțelor armatei române pe baza unei plan strict, conform cu interesele germane, în sensul rezolvării unor sarcini bine stabilite;
- pregătirea angajării în război a trupelor germane și române în cazul unui război impus cu Rusia Sovietică, având ca bază de plecare România.

Mai mult decât atât, Hitler ceruse comandanților germani ai trupelor staționate în România să evite cu orice preț “aparența unei ocupații militare a României”.⁵ Ținându-se cont de aprecierile negative ale autorităților militare germane de la Berlin făcute la adresa armatei române, se poate concluziona că scopul declarat al staționării trupelor Reich-ului în România era în realitate ultim, având mai mult un caracter de deghizare a forțelor și de mascare a adevăratelor sale intenții politice și militare.⁶ Contrar tuturor aparențelor, armata română va primi un sprijin important din partea Wehrmacht-ului, constând în perfecționarea pregătirii de luptă și tehnică militară însă, ajutorul primit era pe departe de a fi fost suficient, acest lucru fiind la vremea respectivă pe deplin conștientizat de întregul corp de comandă al armatei române.

Atât din punct de vedere politic, cât și militar, refacerea armatei române constituia obiectivul fundamental al autorităților politice de la București, intențiile lui Antonescu fiind exprimate în mod clar și răspicat atât în țară, cât mai ales cu prilejul deselor întrevederi ale acestuia cu Hitler. Mizând totul pe faptul că Germania va câștiga războiul, contextul geopolitic internațional nelăsându-i de altfel loc de alternativă, generalul Antonescu se va declara “convins” de faptul că germanii vor recunoaște în - noua Europă – rolul firesc al României de hegemonie regională.⁷

Dintr-un anumit punct de vedere, situația era, oricum, de actualitate dacă, se ține cont de faptul că, în condițiile în care vara anului 1940 fusese una dintre cele mai nefaste, prin prisma pierderilor teritoriale suferite, intrarea trupelor germane în țară a coincis cu instalarea unui plus de siguranță și securitate națională, în special la frontiera de răsărit, “acolo unde măsurile adoptate cu scopul realizării unei apărări frontale de-a lungul Prutului”⁸ erau convergente în acele momente cu interesele și preocupările românești “în fața neconținutelor amenințări din partea Armatei Roșii”.⁹ Deși cele două state începuseră să-și facă importante servicii sau concesii în mod reciproc odată cu accederea la putere a generalului Antonescu, disponibilitatea acestuia de a participa la un potențial conflict militar germano-sovietic încă de la început, nu va reuși să estompeze convingerea opiniei publice că Germania reprezenta principalul artizan al dezmembrării statului român în vara anului 1940, iar România fusese tratată drept obiect al relațiilor internaționale¹⁰.

Totuși, atitudinea conducerii supreme germane se va baza pe convingerea că participarea României la război era de la sine înțeleasă, dată fiind și situația internațională precară în care aceasta se afla, autoritățile române nefăcând, de altfel, nici un secret din intențiile lor de a reîntregi cât mai rapid provinciile pierdute în vara anului 1940.

Afirmându-și loialitatea față de Germania în cazul unui război cu Uniunea Sovietică, Antonescu va deveni rapid în ochii lui Hitler “omul de încredere pentru cauza comună a Germaniei și României” cu toate că din punct de vedere al dreptului internațional – nefiind încheiat un tratat de

⁴ Reuben H. Markham, *România sub jugul sovietic*, Fundația Academia Civică, București, 1996, p 69-71.

⁵ Alessandru Dușu, *Între Wehrmacht și Armata Rosie*, Editura Enciclopedică, București, 2000, p 18-19.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Antonescu-Hitler. Corespondență și întâlniri inedite, 1940-1944*, vol I, Editura Cozia, București, 1991, p 77.(în continuare A-H).

⁸ *Ibidem*, p 17.

⁹ A. Hillgruber, *op cit*, p 152.

¹⁰ *A-H*, vol I, p39.

alianță militară sau politică între cele două state - ambele duceau “doar un război paralel împotriva Uniunii Sovietice”¹¹. Mizând pe faptul că Germania va câștiga în mod cert războiul - situația geopolitică la vremea respectivă nelăsând de altfel loc altei alternative – generalul Antonescu va considera că singura soluție privitoare la refacerea integrității statale era alianța militară cu Germania, însă aprecierile de care se bucura armata română în rândul autorităților militare germane erau deosebit de precare. Proiectata ofensivă militară contra Uniunii Sovietice –Directiva nr 21(Planul “Barbarossa”), adoptată de Hitler încă de la 18 decembrie 1941, nu lua în calcul serios potențialul combativ al armatei române, aceasta urmând a participa doar cu “forțe selecționate”¹².

Totuși, pe măsură ce se apropia data începerii războiului antisovietic, rolul strategic al României era din ce în ce mai mult luat în calcul de către Wehrmacht, numărul militarilor germani sosiți în țară crescând în mod aproape exponențial, atrăgând astfel atenția oficialilor militari ai altor state acreditați la București¹³.

Atașatul militar american, pildă, de avansa într-un raport cu caracter secret și înaintat autorităților diplomatice de la Washington, cifra de 30 000 militari germani, ritmul de intrare în țară crescând cu a doua jumătate a lunii decembrie, în medie fiind de 10 000 de soldați pe zi, însemnând circa 40 de trenuri zilnic¹⁴.

Astfel de măsuri nu puteau scăpa autorităților române care, deși confirmaseră participarea la un război germano-sovietic, doreau să fie informate asupra datei invaziei Uniunii Sovietice. Reticentă, conducerea superioară germană nu se va grăbi să informeze pe români cu privire la mobilizările făcute, instrucțiunile date șefului Misiunii Militare Germane din România, de către Hitler fiind acelea de a evita un răspuns precis la o întrebare a conducătorului statului român “dacă Germania se așteaptă la un război sau dacă Germania va ataca Rusia, în caz că împrejurările o vor cere”¹⁵. În aceste condiții, era evident faptul că Marele Stat Major român va fi pus într-o situație de dificultate sporită, pregătirea militară a României lăsând de dorit la multe capitole. Mai mult, realizarea dispozitivului de luptă inițial, conform unei variante ce avea în vedere apărarea în cazul unui atac sovietic, apreciat ca iminent, va cauza numeroase curențe în faza ofensivă a acțiunilor militare.

Deși factorul surpriză, pe care se bazau atât de mult germanii a fost hotărâtor, acesta nu va compensa neajunsurile colaborării militare dintre structurile de comandament române și germane. Întârzierea informării lui Antonescu despre iminența atacului asupra Uniunii Sovietice, până la 18 iunie 1941, va cântări mult în optimizarea relațiilor dintre comandamentele celor două armate, fapt reliefat de însuși șeful Misiunii Militare germane care afirma, referitor la colaborarea româno-germană, că “nu i se poate cere Marelui Stat Major român să execute indicațiile armatei a 11 germane, fără să se fi încheiat măcar o înțelegere cu privire la participarea României la războiul de coaliție care se pregătea”¹⁶. Concluziunea militară germano-română pe plan strategic și militar, nu se realiza pe baza unui act juridic, ceea ce putea conferi în aparență o largă libertate de mișcare României, alianța dintre cele două state putând fi pusă în discuție în funcție de “susceptibilitatea oricărei virtualități”¹⁷, însă în momentul declanșării operațiunilor militare contra sovieticilor, la 22 iunie 1941, România va intra în război fără a mai adresa o declarație în acest sens, considerând că acest lucru nu mai era necesar¹⁸.

Generalul Ion Antonescu se va strădui să își asume întreaga responsabilitate privind declanșarea războiului de eliberare a Basarabiei și Nordului Bucovinei, însă sentimentul popular era unul de satisfacție, dublat, ce este drept, de perspectivele sumbre ale unui război care îi forța pe români să aibă de ales a lupta pentru întregirea hotarelor lor alături de germani, foștii inamici și contra rușilor, foștii aliați, dar care acum se dovedeau a fi mult mai amenințători în ceea ce privește securitatea națională sau integritatea teritorială a României¹⁹.

Motivația colaborării militare cu Reich-ul va fi explicată de general în sens pragmatic susținând în fața criticilor că “ne vom lupta alături de germani nu pentru interesele lor, ci pentru

¹¹ A Hillgruber, *op cit*, p 151.

¹² A Duțu, *op cit*, p 24. Cu acest prilej Hitler și-a manifestat în mod repetat neîncrederea în capacitatea de luptă a României, declarând: “Cu românii nu se poate face nimic. Poate că ei ar putea asigura apărarea acolo unde nu se atacă. Antonescu și-a mărit armata în loc de a o reduce și îmbunătăți. Soarta unor mari unități germane nu trebuie să fie dependentă de rezistența unităților române.” Aprecierile negative ale conducerii superioare de război germane se vor dovedi cât de curând nefondate, cu prilejul deschiderii ostilităților cu sovieticii trupele române fiind nu de puține ori elogiuate pentru eroismul lor chiar de către germani.

¹³ P D. Quilan, *Ciocnire deasupra României*, Fundația Culturală Română, Iași, 1995, p 64-65. Protestele britanice referitoare la intrarea trupelor germane arătau că se încălcă “regimul neutralității românilor”care, justificau penibil prezența militară germană, susținând că aceasta este de natură să instruiască armata română și să ajute la evacuarea refugiaților români din Basarabia.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ A. Hillgruber, *op cit*, p 168.

¹⁶ A Duțu, *op cit*, p 26.

¹⁷ Ion Constantin, *România, Marile Puteri și Problema Basarabiei*, București, Editura Enciclopedică, 1995, p 124-127.

¹⁸ C-tin Kirițescu, *România în al doilea război mondial*, Editura Enciclopedică, București, 1995, p 214.

¹⁹ Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Constantin, *Basarabia în anii celui de al doilea Război Mondial*, Iași, Institutul European, 1995, p 216-217.

apărarea granițelor noastre; nu noi îi ajutăm pe ei, ci ei ne ajută pe noi”, o poziție asemănătoare având și diplomatul de carieră Grigore Gafencu, ministru român la Moscova de atunci.²⁰

Justificarea intrării României în război fusese îndelung pregătită de autoritățile române, consecvente în atitudinea de nerecunoaștere a rapturilor teritoriale la care fusese supus statul român în vara anului 1940. Considerându-se că “este preferabil ca răpirea Basarabiei și a Nordului Bucovinei să rămână caracterizată drept un act de forță pe care România nu l-a acceptat decât ca atare”²¹, Ion Antonescu atrăgea atenția ministrului român acreditat la Moscova să nu dea curs unei posibile invitații a guvernului Uniunii Sovietice de a încheia un acord juridic cu posibile implicații majore pentru România pentru viitor. Conducătorul statului îi atrăgea atenția ministrului român că “nu avem nici un interes de a legaliza acest act, oferind sovieticilor un titlu juridic pentru deținerea acestei provincii... Guvernul român socotește că nu este momentul de a se proceda la o consacrare a frontierelor noastre cu U.R.S.S.”²² Acum era momentul ca armata română să treacă la eliberarea celor două provincii românești, profitând de conjunctura extrem de favorabilă, având în Germania un aliat puternic, fără de care singură, România nu ar fi putut face față imensului potențial reprezentat de soviete.

Accepțiunea pentru politica dusă de viitorul mareșal, fusese dată și de către liderii partidelor politice, liberal și țărănist, cu care Antonescu păstra contacte politice prin diverse mijloace,²³ iar acțiunea militară românească era, oricum, percepută ca fiind îndreptățită de către cercurile politice anglo-americane, care procedau în mod just la disocierea sensului și caracterului campaniei din Răsărit,

față de cea a Germaniei, condamnată din punct de vedere oficial. La 25 iunie și 1 august guvernele englez și american făceau cunoscută poziția lor, autorităților române și lui Maniu, prin reprezentanții lor acreditați la București că “se va da toată atenția cuvenită situației speciale în care se găsesc România și Finlanda” care, așa cum afirma ministrul american, “se apără împotriva unui adversar îndârjit și lipsit de scrupule”.²⁴

²⁰ Ion Constantin, *op cit.*, p 127. Gafencu opina că: “războiul cu Rusia în care luptăm alături de nemți, nu are, nu poate avea pentru noi aceleași interes și aceleași țeluri ca pentru Germania. Pentru noi înseamnă suprimarea unei nedreptăți, reîntregirea hotarelor noastre, întărirea poziției noastre vitale la Gurile Dunării”. La 24 iunie 1941, cu prilejul întrevederii dintre Molotov și Gafencu, la argumentațiile ministrului român privind intrarea României în război, primul își arăta “îngrijorarea “ pentru existența statului român chiar în cazul unei victorii totale germane! În legătură cu aceasta, ambasadorul francez la Moscova îi va mărturisi lui Grigore Gafencu, cu o amară ironie: “E surprinzător cât de mult țin totalitarii la drepturile și libertățile statelor mici. Molotov e întristat fiindcă România își pierde neatârarea. Hitler a intrat în luptă ca să salveze Statele Baltice și să salveze popoarele oprimatelor!”; vezi Grigore Gafencu, *Jurnal 1941-1944*, vol I, p 92.

²¹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare se va cita Arh M.A.E.), fond 71/U.R.S.S, 1941, vol 137/3- Partea a IV, f 158.

²² *Ibidem.*

²³ N Ciachir, *Marile Puteri și România, 1856-1947*, Editura Albatros, 1996, p 298. Ca om politic cu experiență ce dorea binele poporului său Iuliu Maniu adresa o scrisoare generalului Ion Antonescu, la 18 iulie 1941, în calitatea sa de conducător al statului făcându-i câteva sugestii în legătură cu organizarea administrării celor două provincii. “Bucureștii după 1918, a încătușat centralizat cele două provincii și le-a inundat cu funcționari din Regat, necunosători ai oamenilor de acolo, unii devenind adevărați satrapi. Regimul bolșevic, prin resentimentul adânc ce a stârnit în sufletul basarabenilor, i-a apropiat din nou de țară, iar o nouă bruscare a Basarabiei și Bucovinei ar fi cu mult mai gravă, căci, după prăbușirea regimului comunist în Rusia și acordarea unor libertăți, ar putea deveni Moscova o atracție mult mai primejdioasă”.

²⁴ Ion Constantin, *op cit.*, passim. Poziția favorabilă a autorităților americane și engleze în ceea ce privește situația României, avea să rămână neschimbată în timpul luptelor pentru date pentru eliberarea Basarabiei și a Nordului Bucovinei, finalizată la 26 iulie 1941, dată după care vor începe acțiunile pentru forțarea a Nistrului. Londra avertizase în mod clar Bucureștii să nu avanseze dincolo de Nistru.